šventoriaus, pusėje – 10,8 m. Iš abiejų jos pusių iškastos 60–70 cm pločio tranšėjos. Kasta iki 50–60 cm gylio. Nuėmus grindinį, centrinėje dalyje sudėtą iš tašytų akmenų, o tvoros pakraščiuose – iš lauko riedulių, kastas tamsiai pilkos žemės sluoksnis. Jame gausu plytų duženų, kalkių skiedinio, riedulių. 20–30 cm gylyje atkasti 20–30 cm pločio pamatų išplatėjimai. Pamatas mūrytas iš raudonos spalvos, 28x?x7,5; ?x13x7,5; ?x15,5x7,5; ?x15x7 cm dydžio plytų. Plytos rištos rupiu baltos spalvos kalkių skiediniu. Tvoros pamato apačia nepasiekta. Kasant kultūrinį sluoksnį, susiformavusį tvoros, vartų statybos ir kiemo dangos keitimo metu, archeologinę vertę turinčių radinių bei žmonių kaulų neaptikta. Įžemis žemės darbų metu nepasiektas.

3 pav. Bernardinų bažnyčios PR bokšte atkastas plytų grindinys. R. Butrimaitės nuotr.

Fig. 3. The brick paving unearthed in the SE tower of the Bernadine church.

The Bernadine monastery complex in Vilnius

Approximately 80 m^2 was excavated in the basements of the Vilnius church of St. Francis of Assisi (Bernadine) and in the SE tower in 2007. A 30 cm thick layer of earth, which had formed above the former basement floor (brick) was excavated in 4 basement rooms under the presbytery. In all the rooms sterile soil composed of undisturbed gravel was reached. 14th – early 16th-century green glazed ridged roof tile sherds (Figs. 1–2) were discovered in room 1. Excavations were conducted down to the disorderly brickbat paving (Fig. 3) in the tower but went no deeper. The archaeological work near the Bernadine church's fence yielded no new information.

Linas Girlevičius, Robertas Žukovskis

Bonifratrų vienuolyno statinių ansamblis

2007 m. balandžio – 2008 m. sausio mėnesį APC „Antiqua" vykdė archeologinius žvalgymus Vilniuje, Daukanto aikštėje 1, Bonifratrų vienuolyno statinių ansamblio teritorijoje (G418K). Žvalgymai atlikti vykdant buvusio vienuolyno refektoriumo (G418K3) avarinės būklės likvidavimo ir restauravimo darbus. Pastatas ilgą laiką buvo negyvenamas ir apleistas. Dėl avarinės būklės nugriautas pastato PR kampas. Pamatų atkasimo, tvirtinimo ir sanavimo darbų metu archeologiniai darbai atlikti tiek pastato viduje, tiek išorėje. Žvalgytas apie 360 m^2 plotas.

1635 m. Vilniaus vyskupo Abraomo Vainos kvietimu į Vilnių iš Krokuvos atvykusiems vienuoliams bonifratrams perduota 1543 m.

pastatyta Šv. Kryžiaus koplyčia ir šalia jos 1618 m. pastatytas dviaukštis pastatas. Pastatą pertvarkius ir pristačius vieną bokštą, jis paverstas bažnyčia, o prie jos Š pusės pastatytas vienuolynas. Prie vienuolyno įsteigta ligoninė psichikos ligoniams. Vienuolyno planinė struktūra palaipsniui keitėsi statant naujus statinius ir rekonstruojant senus. Į R nuo vienuolyno pastato įrengtas refektoriumas pirmą kartą paminėtas 1714 m. pažymint, kad pastatas medinis, dviejų aukštų, apačioje sugriuvęs rūsys. Naujai pastatytas refektoriumas pagal 1747 ir 1835 m. aprašymus buvo mūrinis, vieno aukšto, dengtas čerpėmis. Jame buvo refektoriumo salė, virtuvė, kepykla, celės vienuoliams, virėjo ir batsiuvio kambariai. Tarp refektoriumo ir bažnyčios aplink vienuolyno pastatą buvo įrengtos kapinės, kur buvo laidojami ligoninės pacientai.

Įvairios apimties archeologiniai tyrinėjimai vienuolyno teritorijoje vykdyti 1974 (vadovė I. Jučienė), 1999 (vadovas A. Vaicekauskas), 2000–2001 m. (vadovas V. Daminaitis – žr. *ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 181). 2003 m. kieme tarp refektoriumo ir vienuolyno pastato tiestos naujos lietaus ir buities nuotėkų kanalizacijos atšakos (vadovas R. Žukovskis – žr. *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 247–249). Tranšėjose ir perkasose surasta daug žmonių kaulų iš anksčiau suardytų kapų.

Prie pastato sienų, atliekant pamatų sanavimo darbus, kastos 0,9–1,2 m pločio, 1,2–1,5 m gylio tranšėjos. V ir P tranšėjose atkasti juostiniai rūsio pamatai. Jų apačia nepasiekta. Korpuso Š ir R sienos mūrytos ant arkinių pamatų. Kastas maišytos struktūros sluoksnis, susiformavęs pastato statybos metu: tamsiai pilka žemė, stambios ir smulkios griuvenos, kalkių skiedinys, lauko rieduliai. Archeologinių radinių sluoksnyje nedaug: buitinės keramikos, plokštinių koklių fragmentai datuojami XVI–XIX a. Tik tranšėjų apačioje, apie 1,5 m gylyje, vietomis pasiektas juodos žemės, smulkių griuvenų sluoksnis su XVI–XVII a. radiniais. V tranšėjos Š dalyje, tarp pastato ir šalia augančio didelio klevo rasti žmonių kaulai (penkios kaukolės, pavieniai suaugusių individų postkranijinio skeleto kaulai) iš suardytų kapų. Daug žmonių kaulų kitoje medžio pusėje buvo aptikta 2003 m. archeologinių tyrinėjimų metu. Š tranšėjoje, prie pastato ŠV kampo, 50 cm gylyje atkastas mūro fragmentas, orientuotas ŠV kryptimi. Pamato plotis – 90 cm, jis mūrytas iš įvairaus dydžio plytų (29x15x6,5, 24x13x6 cm) ir stambių riedulių. Pamato apačia neatkasta. Veikiausiai pastatas buvęs ilgesnis, o jo Š dalis nugriauta. R tranšėjoje, ties įėjimu į rūsį, 1,52 m atstumu nuo R sienos atkasta atraminė laiptinės sienelė. Sienelė, orientuota Š–P kryptimi, buvo apie 3 m ilgio, 70 cm aukščio, 34 cm pločio. Mūro paviršius atsidengė pačiame kiemo paviršiuje. Kita laiptinės sienelė, statmena pastato R sienai, nuardyta ankstesnių žemės kasimo darbų metu. Naudotos įvairaus dydžio plytos, rištos kalkių skiediniu. Veikiausiai tai 1835 m. refektoriumo aprašyme paminėtas įėjimas į rūsį su stogeliu.

Po pastatu yra 5 tarpusavyje besijungiančios rūsio patalpos. Architektūriniais tyrimais nustatyta, kad ankstyviausia – barokinė – rūsio dalis yra pastato PV dalyje. Dvi rūsio patalpos klasicistinės, įrengtos XIX a. Dar viena atskira rūsio patalpa po pastato PR kampu įrengta XIX–XX a. sandūroje. Išvalius rūsį nuo XX a. šiukšlių, nedidelėmis, iki 1 m ilgio, atkarpomis atkasti ir sutvirtinti pamatai. Buvo kasama iki pamatų apačios 0,5–1 m gylio šurfais. Iki 30–50 cm gylio kastas maišytos struktūros sluoksnis: pilka žemė, molis, griuvenos.

Giliau – juoda žemė su degėsiais, pavieniais XVI–XVII a. radiniais. Kasant rūsio patalpose įžemis nepasiektas. Didžiausioje rūsio PV patalpoje, jos V dalyje, po XX a. supiltų žemių ir šiukšlių sluoksniu atkastas grindų fragmentas. Grindys sudėtos iš 20x21x5 cm dydžio plytelių. Vienos rūsio patalpos sienoje aptikta užmūryta 1,58 m aukščio ir 70 cm pločio arka. Tai galėjo būti įėjimas į dar vieną rūsio patalpą po pastato R dalimi (buvusia refektoriumo virtuve).

Darbų pradžioje korpuse buvo 4 skirtingo dydžio patalpos ir koridorius. Buvusioje refektoriumo virtuvėje po XX a. supiltų žemių ir šiukšlių sluoksniu atkastos plytų grindys. Plytos buvo 24x12–13x5–6 cm dydžio, dėtos briauna, „eglutės“ raštu. Išardžius plytų grindis centrinėje patalpos dalyje prie V sienos 10–30 cm gylyje atkastas apie 2,7x2,5 m dydžio krosnies pagrindas. Plytos skirtingo dydžio, jų išliko 2–3 eilės. Krosnis datuota XIX a. antrąja puse. Ties išoriniais krosnies pagrindo kampais išryškėjo dvi keturkampės plytų ir kalkių skiedinio kolonos. Išlikę fragmentai buvo 2,2–2,3 m aukščio, 1,4–2,05 m pločio. Atstumas tarp kolonų – 1,8 m, greta jų kasta iki 2 m gylio. Plytos, iš kurių mūrytos kolonos, įvairių formatų, rištos kalkių skiediniu. Kolonų viršus sujungtas nedidele arkute iš kalkių skiedinio ir plytų duženų. Kolonos įkastos į juodos žemės sluoksnį, kuris pasiektas 1,5 m gylyje. Atkastos kolonos veikiausiai yra buvusios virenės pamatinė dalis, įrengta pakėlus ankstesnį kiemo paviršių. Krosnies ir kolonų pakraščiuose atkasti pamatų fragmentai, architekto E. Purlio priskirti ankstesniam statybos etapui, nei dabartinės išorinės patalpos sienos. Šios pastato dalies sienas laikė arkiniai pamatai, kurie buvo atkasti patalpoje. Iki 1,5–1,7 m gylio kastas pastato statybos metu susiformavęs sujauktos struktūros sluoksnis, aptikti negausūs XVII–XIX a. datuojami archeologiniai radiniai. Giliau pasiektas juodos žemės ir degėsių sluoksnis su gyvulių kaulais, XVI–XVII a. buitinės keramikos, koklių fragmentais, kurio tirta tik 20–30 cm storio viršutinė dalis.

Kita pastate tirta patalpa – buvusi refektoriumo salė. Nuėmus medines grindis, kasta pilka smėlėta žemė su medžio trūnėsiais ir smulkiomis griuvenomis. 23–76 cm gylyje atkasti iš įvairių formatų plytų išmūryti rūsio patalpų cilindriniai skliautai, orientuoti V–R kryptimi. Patalpos ŠR kampe aptikta žaliai glazūruotų plokštinių koklių sąvarta. Tarp jų vyrauja augaliniai–geometriniai motyvai. 1747 m. patalpos apraše minima žalių koklių krosnis. Rūsių skliautai atkasti ir buvusiame koridoriuje, ir vienuolių salėje, jie kai kuriose vietose praardyti.

The complex of structures at the Hospitaller Brothers monastery

A field survey was conducted in an area of about 360 m^2 in the refectory of the former monastery of the Hospitaller Brothers of St. John of God (Lat. *Ordo Hospitalarius Sancti Ioannis de Deo*) (Daukanto square 1, Vilnius). A 1.5 m thick layer created during various stages in the building's construction and reconstruction (17th–19th century) were recorded during the survey. The early cultural layer horizons were not reached or only partially reached. The vaulting of the basement rooms was uncovered and a bakestone from a 19th-century stove and the arched foundation of the chimney that stood beside it were unearthed. 16th – 19th-century finds were collected.